

היום נלמד בעזרת ה':

תענית דף יט

גמרא: למדנו במשנה - 'סדר תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה'. משמע שאם לא ירדו גשמים ברביעה ראשונה מתענים.

קושיא: והרי למדנו בברייתא שרביעה ראשונה ושניה הוא הזמן שבו שואלים גשמים, ורק אם לא ירדו גשמים ברביעה השלישית מתענים.

רב יהודה מתרץ: 'רביעה ראשונה' האמורה במשנתנו הכוונה שעבר זמן הרביעה לגמרי, דהיינו הרביעה הראשונה השניה והשלישית, שכל זמן היורה נקרא 'רביעה ראשונה'.

אמר רב נחמן: מה שאמרה המשנה שצמחים שנשתנו מתרעעים עליהם מיד זה דווקא אם נשתנו, אבל אם יבשו לא מתרעעין, לפי שלא יתכן שהם יחזרו למה שהיו קודם, וזוהי תפילת שווא (= תפילה על מה שכבר קרה).

החידוש בדברי רב נחמן הוא - 'דאקון', כלומר שאפילו אם התחילו לצמוח לאחר שהתייבשו, בכל זאת הם לא יחזרו למה שהיו קודם ולכן לא מתרעעים על כך.

מאי מכת בצורת: למדנו בתחילת המשנה (דף יח' עמוד ב) שאם פסקו הגשמים בין רביעה ראשונה לשניה מתרעעים מיד 'מפני שהיא מכת בצורת'. הגמרא מבארת את כוונת הדברים - שהמכה הזו שהגשמים לא יורדים כתיקונם תביא בסופו של דבר לבצורת. הגמרא מבארת מה ההבדל בין 'בצורת' ל'רעב':

נהרא אנהרא בצורתא: כשאין תבואה בעיר אחת אבל יש בערים אחרות, ואפשר להביא מעיר לעיר ע"י ספינה בנהר, זוהי 'בצורת' ולא 'רעב', משום שאפשר להביא בספינות כמה שצריכים.

אבל **מדינתא אמדינתא:** שצריכים להביא תבואה ממדינה למדינה ע"י חמורים, זהו 'רעב' שהוא יותר חמור מ'בצורת', משום שאי אפשר להביא בצורה הזאת את הכמות הדרושה בקלות.

(המשך בדף הבא ↓)

סאה בסלע ושכיחא: אם התבואה נמכרת ביוקר (סאה תבואה במטבע 'סלע') אך מצד שני יש תבואה לקנייה בשפע - הרי זו בצורת. אבל אם התבואה נמכרת במחירה זול (ארבע סאין בסלע) אך מצד שני אין מספיק תבואה לקנות - זהו רעב.

רבי יוחנן מסביר שמה שאמרנו שאם הפירות יקרים אבל הם מצויים בשפע זהו רק בצורת, כל זה:

בזמן שהמעות בזול ופירות ביוקר: כלומר העסקים מרויחים ויש לאנשים כסף אלא שהפירות ביוקר - אז זו בצורת. אבל להיפך אם הפירות בזול אך לאנשים אין מספיק כסף בכדי לקנותם - זהו רעב שמתריעים עליו מיד. רבי יוחנן זוכר (= נהירנא) שכך היה בטבריה.

ירדו לצמחין אבל לא לאילן: למדנו במשנה שאם ירדו גשמים המועילים רק לצמחים אבל לא לעצים, או להיפך, וכן אי ירדו גשמים שמועילים לצמחים ולעצים אבל לא לבורות המים - מתריעים על כך מיד. הגמרא מבארת כל מקרה:

גשם היורד בנחת (= ניחא) - מועיל לצמחים. גשם היורד בחוזק (= רזיא) - מועיל לעצים. אם ירדו שני סוגי הגשמים אבל לא בכמות מרובה - הם לא מועילים לבורות. אבל אם ירדו גשמים חזקים יותר מידי (= בשפיכותא) - הם מועילים רק לבורות.

בפרוס הפסח: אם לא ירדו הגשמים על האילנות עד ימי הפסח - מתריעים ומתענים, כי אם לא ירדו עכשיו תתקלקל פריחתם. ואם לא מלאו הגשמים את הבורות במים - מתריעים בימי חג הסוכות. אמנם אם חסרים מים לשתייה - אפילו קודם לפרוס החג מתריעים.

'ואיזהו מיד שלהן': כלומר מהו סדר ההתרעה המידי? תענית שני וחמישי ושני.

הגמרא מציינת שמתענים על הנ"ל דוקא באותה מלכות (= באפרכיא) שבה חסרים הגשמים.

אסכרה: מחלת נשימה העלולה לגרום למוות מחנק. והוא הדין לכל חולי המדבק וממית (-מאירי).

על הגובאי בכל שהוא: אם נצפה אפילו רק מעט ארבה מזן ה'גובאי' - מתריעין על כך מכיון שזהו סימן לבואה של כל הלהקה שתכלה את התבואה. אבל אם נצפה רק מעט מזן ה'חגב' - לא מתריעים, כי הוא מצוי ואין חשש לכליון התבואה. (זהו לדעת ת"ק).

ת"ר מתריעין על האילנות: לדעת ת"ק לא מתריעים על האילנות בשמיטה כי פירותיהם הפקר, אמנם על מי הבורות לשתייה מתענים אפילו בשמיטה. לדעת רשב"ג מתריעים גם על האילנות בשביעית, כי העניים מתפרנסים מפירותיהם ההפקר, אבל לא על הספיחים (זרעים שנפלו בקציר של השנה השישית וצמחו מאליהם) כי רשב"ג סובר כמאן דאמר שספיחים אסורים מהתורה. לדעת רשב"ג בתניא איך מתריעים גם על הספיחים, כי לדעת הברייתא הזו הוא סובר כמ"ד שספיחים מותרים מהתורה. (על פי תוספות וקן אורה).

נמצאו ריחים טוחנות מן הכור כמה שטוחנות מן הקב: כלומר כאשר טוחנים את גרעיני התבואה נשאר קמח בריחיים שאינו מנוצל, וכן כאשר לשים את הבצק נשאר מעט מהבצק בשולי הקערה שהולך לאיבוד. ומשכך אין הבדל איזו כמות נטחנת ונילושת – החלק שהולך לאיבוד הוא תמיד באותה כמות. ולכן עדיף לטחון כמות גדולה בבת אחת (=כור) ולא לטחון אותה בכמויות קטנות (= קב) כי אז כל פעם הולך חלק נוסף מהקמח לאיבוד.

הנמשל: כשיורדים גשמים הסלעים בולעים חלק מהמים לאיבוד, וכן הרוח מאבדת חלק מהגשם. ולכן כאשר הגשמים יורדים בכמויות קטנות, בכל פעם הולך חלק נוסף מהגשם לאיבוד.

ואני אתן לך שתיים עשרה עינות מים: כלומר אני ערב להחזיר לך אותם מלאים בגשם. (מעניות אלו היו מתמלאים מעט מנביעה ובעיקר ממי גשמים).